

Beleidsrapportage Corona Gedragsunit

Nr. 8– 5 november 2020 - concept

1. Achtergrond

De Corona Gedragsunit van het RIVM ondersteunt beleid door gedragswetenschappelijke kennis te ontsluiten, te ontwikkelen en te vertalen naar antwoorden en adviezen voor overheidsbeleid en –communicatie. Het ministerie van VWS is opdrachtgever van de gedragsunit. Na initiële financiering voor periode april – juli 2020 via NWO/ZonMw, wordt vanaf 1 augustus 2020 het vervolgonderzoek en de ondersteunende inzet tot en met maart 2021 gefinancierd door VWS.

In deze 8^e beleidsrapportage volgen de belangrijkste highlights voor beleid van de opbrengsten van de afgelopen zes weken.

Bij de vertaling van de inzichten uit ons gedragsonderzoek naar bruikbare communicatiestrategieën en ondersteuningsinterventies kan gebruik worden gemaakt van onder andere een actuele gedragstaxonomie, het theoretisch kader van de gedragsunit en het communicatie-stappenplan. Deze documenten staan op de [gedragsonderzoekspagina](#) van RIVM.nl. Uiteraard zijn ook de leden van zowel de gedragsunit als van de wetenschappelijke adviesraad hierover te raadplegen.

2. Onderzoekresultaten

Highlights onderzoekresultaten periode 25 september – 5 november 2020

2.1 Activiteiten in de periode 25 september – 5 november

- De zevende ronde vragenlijstonderzoek en de zevende ronde van interviews zijn uitgevoerd.
- Het literatuuronderzoek is een continu proces en heeft ten behoeve van het OMT specifiek een actualisatie op de mondkapjesliteratuur uitgevoerd.
- Ten behoeve van een geïntegreerde memo over thuisquarantaine zijn verdiepende analyses uitgevoerd op vragenlijstresultaten, is ingezoomd op dit thema in de interviews, is literatuur verzameld en is een onderzoek rond Schiphol en quarantaine voorbereid. Deze eerste versie van deze memo zal naar verwachting gelijktijdig met de definitieve 8^e beleidsrapportage worden opgeleverd.
- Het driewekelijkse Corona dashboard trendonderzoek gedrag is 2 keer uitgevoerd.
- Advisering bij vormgeven van communicatie bij 4G gemeenten en NKC.
- Presentaties e.d.. <5.1.2e moet lijstje aanleveren>

Uitgebreide rapportages van de resultaten zijn online te vinden:

Vragenlijstonderzoek: <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden>

Verdiepende interviews: <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>

Literatuurverkenningen: <https://www.rivm.nl/gedragswetenschappelijke-literatuur>

2.2 Resultaten zevende vragenlijstronde

Wat zullen we hier neerzetten ^{5.1.2e}? Combinatie van de bullits van ^{5.1.2e} en het nieuwsbericht? Heb ze allebei in de map BR8 gezet.

Verwijzen naar de website en dat het opgenomen wordt in de memo.

2.3 Resultaten zevende interviewronde

In deze ronde zijn twee typen interviews gevoerd. Een deel is gevoerd met deelnemers die vanwege klachten of een positieve COVID-19-uitslag in thuisisolatie/quarantaine zouden moeten. En met interviewees die al 7 ronden deelnemen aan het vragenlijstonderzoek is gereflecteerd op de eerste 6 maanden van het coronatijdperk.

- Mensen met klachten en/of positieve testuitslag gingen vrijwel altijd weloverwogen en voorzichtig naar buiten. Ze deden dat niet omdat ze de regels aan hun laars lappen.
 - o De vraag of ze naar buiten waren gegaan werd niet altijd goed geïnterpreteerd of begrepen: zo gaf iemand aan dat hij/zij naar buiten was gegaan om te testen, pas naar buiten was gaan na de quarantaineperiode, of een positieve uitslag op een antigeentest had gehad (en dus niet op een coronatest). Dit geeft een belangrijke nuancering op de cijfers (en is als signaal al neergelegd bij vragenlijst/integratie memo etc)
- Met weloverwogen en voorzichtig bedoelen we dat men een risicoafweging maakte en voorzorgsmaatregelen nam, zoals op rustige tijden naar buiten, op rustige plekken, een mondkapje mee of al op, en met grote of extra afstand om mensen heen – als ze die al tegenkwamen.

We vonden onderstaande redenen waarom mensen naar buiten gingen:

Redenen WAAROM mensen naar BUITEN gaan (met klachten OF positieve test)	Toelichting
Voor eigen (mentale) gezondheid	Behoeftte om naar buiten te gaan / alleen maar binnen zitten is niet goed / goed voor herstel
Praktische zaken	Kinderen naar school brengen, hond uitlaten, mantelzorg verlenen, boodschappen doen (o.a. als online boodschappen doen niet -snel- lukt), apotheek bezoeken. Mensen nemen hierbij wel VOORZORGSMATREGELEN (mondkapje, afstand, geen bezoek ontvangen)
Werk / sociale druk	Werkgever verwacht de respondent (=beleid) / mensen met eigen bedrijf hebben het inkomen nodig
Acceptatie risico / geen restricties	Overtuiging dat het geen Covid is gecombineerd met geen vrijheidsbeperking accepteren / acceptatie dat je coronavirus kan oplopen/acceptatie dat je corona hebt
Lage risicoinschatting; kans om Covid te hebben is laag	Er is geen afwijkende situatie, ik ken deze klachten (terugkerende klachten agv allergie, altijd verkouden in het najaar etc) / kan geen covid zijn / slechts één milde klacht / klachten worden niet als Covid herkend / positieve uitslag is false
Lage risicoinschatting; kans om Covid te verspreiden is laag	Ik ga alleen naar plekken met weinig andere mensen / als ik andere mensen tegenkom houd ik afstand / eind van quarantaine en klachtenvrij, dan kan naar buiten gaan wel

Interpretatie regels (kennis)

Klein rondje lopen of frisse neus halen valt niet onder naar buiten gaan / mensen gaan waarschuwen (fysiek) / staande afspraken door laten gaan

- Bij het uitlaten van de hond woog men bv af of ze hiervoor hulp wilde vragen of dat ze dat zelf wilden doen. Hierbij werd het vragen om hulp afgewogen tov het risico om anderen te besmetten: het om hulp vragen bij het uitlaten van de hond werd vaak als groot ervaren en men vond het geen fijn idee dat er dan iemand – uit eigen kring – een paar keer per dag bij hen thuis komt om de hond(en) uit te laten. Hulp vragen om een keer boodschappen te doen werd als makkelijker ervaren
- Ook noemde men de mate van de klachten als extra afweging om wel/niet naar buiten te gaan; als klachten al minder werden of al over gingen binnen de verplichte quarantaineperiode, dan was dat ook een afweging om toch al – voorzichtig – naar buiten te gaan
- Bezoek ontvangen was echt uit den boze: risico om te verspreiden veel te groot en ‘als de dood’ om het aan vrienden of familie door te geven
- Een sociaal (online) netwerk en een positieve instelling/veerkrachtig zijn hielp om binnen te blijven. Paar mensen gesproken die met hele gezin corona hadden en dus weer knus op de bank konden zitten – gedeelde smart is halve smart. Maar ook mensen die het als enige hadden van het gezin, en dan evengoed iedereen in quarantaine moest, dat was veel pittiger – en dan was even rondje om buiten een reden om voor de eigen mentale gezondheid naar buiten te gaan
- Mensen die corona hebben gehad zijn veel bewuster geworden van het virus en hoe ‘makkelijk’ het doorgegeven kan worden .

Andere belangrijke punten die aan de orde kwamen:

WAT VALT VERDER OP	Toelichting
Stigma	Vies voelen / paria / coronaschaamte / heel bewust dat ze iemand (hebben) kunnen besmetten / zo voorzichtig gedaan en aan de regels gehouden / omgeving niet willen informeren uit angst voor stigmatiserend effect / mondkapjesgebruik wordt negatief op gereageerd door omgeving
Communicatie / informatie / categorieën zijn niet duidelijk	Wat zijn 'klachten'? / Wat is klachtenvrij? / informatie niet makkelijk te vinden en soms tegenstrijdig / wat wordt er van de partner-gezin verwacht die geen klachten heeft / verbazing over sommige GGD adviezen / Wanneer mag je wel en niet naar buiten? / besmettingsbron onbekend, maakt onzeker / informatievoorziening verschilt per GGD
Thuisituatie (grootte huis/met hoeveel mensen thuis/hoeveel zijn er besmet en hoeveel alleen in quarantaine?)	
Bezoek ontvangen is een NO GO bij mensen die besmet zijn	eerste redenatie = dat is toch logisch? / ik wil geen anderen besmetten - vooral niet uit eigen kring/bij mij viel het misschien wel mee maar hoe is het voor een ander/
Vaak duidelijke risico afweging om naar buiten te gaan (op enkeling na): wat als ik iemand laat komen om bv honden uit te laten vs wat ik als ik het zelf doe	
Wachten op testuitslag duurt vaak lang - dan is het lastig om binnen te blijven	

De volledige resultaten worden opgenomen op de website van het RIVM, onder <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>.

2.4 Literatuuronderzoek

Overall trending topics <levert 5.1.2e uiterlijk dinsdag>

Besluit of er nog apart een literatuurmemo over Thuisquarantaine komt. Ligt bij 5.1.2e

Ten behoeve van het OMT is een inventarisatie gemaakt van nieuw verschenen literatuur over gedrag en mondkapjes in de publieke ruimte. <Enkele hoofdpunten noemen?>

2.5 Corona Dashboard gedrag

In de zomer van 2020 is WP11 opgericht met als doel om representatieve gedragsindicatoren op het Landelijk Dashboard (zowel landelijk als naar veiligheidsregio) te presenteren. Het corona-dashboard bevat ontwikkelingen (trends) ten aanzien van de naleving van en het draagvlak voor de gedragsregels, bijvoorbeeld de mate waarin men in staat is drukte te vermijden, de mate waarin men zich aan de 1,5 meter regel houdt en de bereidheid om zich te laten testen.

Momenteel wordt er achter de schermen gewerkt aan het opzetten van het (zoveel mogelijk geautomatiseerde) proces om gedragsindicatoren op het landelijke dashboard te plaatsen.

Voor de gegevensverzameling wordt gebruik gemaakt van het onderzoekspanel NIPObase, een representatief onderzoekspanel in Nederland. Deze steekproefbron bevat bijna 97.000 personen van 12 jaar en ouder die kunnen worden benaderd. Vanwege deze omvang, in combinatie met de samenstelling van het panel en de hoge responscijfers (50 à 60%), zijn er goede mogelijkheden om een groot aantal metingen met onafhankelijke en representatieve steekproeven uit te voeren en daarnaast nog extra aanvullende tussentijdse metingen uit te voeren. Veel achtergrondkenmerken van de panelleden zijn vooraf bekend, zodat steekproeven kunnen worden getrokken op basis van achtergrondkenmerken als sekse, leeftijd, opleidingsniveau en (veiligheids)regio.

Er zal elke drie weken een meting plaatsvinden naar de beleving van de corona gedragsregels en de naleving van deze regels. De metingen vinden plaats vanaf oktober 2020 met een looptijd van een jaar en een no-go moment in februari 2021. Indien nodig kunnen tussentijdse metingen worden uitgevoerd.

De steekproef (N=5.000) richt zich op representativiteit (sekse, leeftijd en opleidingsniveau) op het niveau van veiligheidsregio's, met steekproefgrootten van gelijke omvang (N=200 per veiligheidsregio per meting). In vrijwel alle veiligheidsregio's kan in deze aantallen worden voorzien, behalve in de Zaanstreek (maximaal n=180 per meting) en in de Gooi en Vechtstreek (maximaal n=110 per meting).

De vragenlijst voor dit onderzoek is korter dan die van het vragenlijstonderzoek dat elke 6 weken wordt uitgevoerd onder ca. 50.000 respondenten en is daarmee afgestemd. De vragen richten zich op de basismaatregelen die de overheid heeft bepaald, te weten:

- Werk thuis, tenzij het niet anders kan
- Houd 1,5 meter afstand
- Vermijd drukke plekken
- Was vaak je handen
- Hoest en nies in je elleboog

- Draag een mondkapje in publieke binnenruimtes
- Draag een mondkapje in het OV
- Ontvang maximaal 3 personen thuis per dag
- Bij klachten: blijf thuis
- Bij klachten: laat je testen

De eerste twee metingen hebben inmiddels plaatsgevonden (start 29 september). De beoogde respons is bij de eerste twee metingen behaald. De respons van meting 2 bedroeg 5262 deelnemers. Daarvan is 51,4% vrouw. De leeftijdscategorieën zijn 16-24 jaar (12,1%), 25-39 jaar (23,9%), 40-54 jaar (27,6%), 55-69 (24,2%) en 70+ (12,1%). De verdeling van de opleidingsniveaus zijn laag (25,1%), midden (39,5%) en hoog (35,4%) opgeleid.

Er worden momenteel scripts geschreven om deze data te analyseren in een outputformat dat geschikt is voor de makers van het Dashboard. Het publicatiemoment is vastgesteld op 12 november 2020. De derde meting zal daar relatief snel achteraan komen; de afname periode staat gepland van 10 t/m 16 november.

De cijfers die op het landelijk dashboard worden gepresenteerd zijn (trends van) het naleven en draagvlak van bovenstaande gedragsindicatoren. Landelijk zijn er uitsplitsingen mogelijk naar leeftijd, geslacht en opleiding en uiteraard naar veiligheidsregio's. Binnen de veiligheidsregio's zijn geen verdere uitsplitsingen mogelijk, althans daar is geen rekening mee gehouden bij het trekken van de steekproef.

2.6 Advisering

- Naar aanleiding van een vraag van de gemeente Den Haag over hun campagne, is een dag voor crisis- en communicatiemanagers van de 4 grote gemeentes georganiseerd, waarbij gedragswetenschappelijke inzichten zijn aangereikt om de de communicatiestrategie van de 4G mee te onderbouwen, ten aanzien van woordvoering en campagnes.
- NKC – voorbereiding op de persconferentie van 13 okt, verdere intensivering door aanwezigheid gedragsexpertise.
- NCTV wat doen we hier voor?
- Ook de advisering naar het OMT neemt toe, bijvoorbeeld in de vorm van een template (toevoegen) en vragen rondom regionale testbereidheid e.d.

3. Corona Gedragsunit in het nieuws

De roep uit diverse hoeken van de samenleving om gedragswetenschappen een duidelijker plek te geven in het bepalen van de gedragsmaatregelen, hebben veel aandacht gegenereerd voor het werk van de Corona Gedragsunit. Zelfs in de Tweede Kamer werden vragen gesteld over de toepassing van gedragskennis en minister De Jonge verwees daarbij ook naar de kennis van de gedragsunit.

De resultaten van de Corona Gedragsunit zijn in het nieuws gekomen via diverse media, waaronder kranten als Volkskrant, Financieel Dagblad, Groene Amsterdammer, Trouw; via online nieuwssites als NOS.nl en door radio-interviews met onder andere BNR. Hierbij was met name aandacht voor

Bij deze de URL's naar de media-uitingen waar medewerkers van de gedragsunit of leden van de onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad van de gedragsunit bij betrokken waren, dan wel

waarin verwijzingen waren opgenomen naar onderzoeksresultaten van de gedragsunit: **(Hoe maken we dit passend op de pagina?)**

<https://www.issuemakers.nl/blog/reint-ian-renes-over-gedragswetenschap-en-de-corona-gedragsunit-het-moment-dat-van-dissel-onze-studieresultaten-mee-ging-nemen-in-zijn-verhaal-was-voor-ons-een-klein-succes-momentje/>

https://www.groene.nl/artikel/nog-meer-inzichten?utm_source=De+Groene+Amsterdammer&utm_campaign=2b5668fbf6-Wekelijks-2020-10-21&utm_medium=email&utm_term=0_853cea572a-2b5668fbf6-70679473

Waar blijft dat effect van de maatregelen nou?

<https://www.ewmagazine.nl/kennis/achtergrond/2020/10/ons-gedrag-onder-een-vergrootglas-219364w/>

http://fd.nl/tekst/HFD_20201024_0_008_076

<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/de-overheid-moet-klimaatgevaren-net-zo-hoog-agenderen-als-corona/>

<https://www.trouw.nl/a-bd5bb10cc>

<https://www.bnr.nl/nieuws/gezondheid/10424776/kabinet-wil-ons-nu-vooral-op-gedrag-aanspreken>

<https://eur04.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fnos.nl%2Fvideo%2F2346053-kunstenaars-en-gedragswetenschappers-werken-samen-voor-veilig-evenement.html&data=04%7C01%7CJ.C.M.vanWeert%40uva.nl%7Ce3bcfbc954394795b5e208d87ca6d5bba%7Ca0f1cadd618c4403b94576fb3d6874e5%7C1%7C0%7C637396403373472639%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWljoIMC4wLjAwMDAilCjoiV2luMzliCjBTi6k1haWwiLCjXVCi6Mn0%3D%7C1000&sdata=Q%2FwM8beMGkLq8PAWI6e2wubuP0QJLyWF3g%2FNrhngNOw%3D&reserved=0>

<https://eur04.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fwww.werktdoor.nl%2Fsmart-distance-lab%2F&data=04%7C01%7CJ.C.M.vanWeert%40uva.nl%7Ce3bcfbc954394795b5e208d87ca6d5bba%7Ca0f1cadd618c4403b94576fb3d6874e5%7C1%7C0%7C637396403373482598%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWljoIMC4wLjAwMDAilCjoiV2luMzliCjBTi6k1haWwiLCjXVCi6Mn0%3D%7C1000&sdata=eQqvILTWbiObl3mgSPibzTP6%2F4qjHONVjQMLIZn2%2Fmw%3D&reserved=0>

<https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden>

Presentaties verzorgd < 5.1.2e moet lijstje aanleveren >

4. Blik vooruit komende weken

- De 8^e meting van de gedragsvragenlijst loopt van 11 tot 15 november en publicatie zal plaatsvinden op 27 november. In deze ronde zal het thema
- De 8^e interviewronde wordt begin december uitgevoerd.
- De derde en vierde meting voor opname van gedragsindicatoren op het Corona Dashboard vinden plaats tussen begin november en begin december. Publicatie van de resultaten van meerdere metingen op het Corona Dashboard wordt 12 november verwacht.
- De eerste inspirerende voorbeelden zullen vanaf eind november op de website beschikbaar worden gemaakt.
- De geïntegreerde memo Thuisisolatie/Quarantaine wordt medio november opgeleverd.
- Dag van het gedrag
- Kennisverspreiding – onderzoek onder betrokken partijen
- De volgende beleidsrapportage wordt opgeleverd op

5.1.2e

5.1.2e

&

5.1.2e

RIVM Corona Gedragsunit